

HISTORIE ORNITOLOGICKÝCH VÝZKUMŮ VE VÝCHODNÍCH ČECHÁCH

František Obhlídal

pozn.: (bez cizojazyčného překladu!)

Ve svém referátě ochci podat přehled o historii ornitologického výzkumu Východních Čech v době do založení Pobočky České společnosti ornitologické při ZK TESLA Pardubice. Není to úkol snadný, zejména pokud to má být vyčerpávající přehled všech ornitologických pracovníků. Pro svůj referát jsem čerpal převážně z "České ornitologické bibliografie", sestavené Dr. Karlem Hudcem CSc a Ing. Otakarem Kokešem a zpracované dosud do roku 1960 (vydáno jako Knihovnou MOSu), dále z práce Dr. Zbyňka Ročka "Obratlovci Severovýchodních Čech" (vydala Státní vědecká knihovna v Hradci Králové 1973), z "Výběrové bibliografie Krkonoš" 1. a 2. dílu (vydal KRNAP Vrchlabí 1982). Poněvadž z titulu nebylo vždy možno poznat, které oblasti se práce autora týká, obrátil jsem se také na známé starší ornitology, aby mně byli v tomto směru nápomocní a připomněli ty, kteří se také mnohdy významnou mírou na ornitologickém výzkumu tohoto regionu podíleli třeba jako kroužkovatelé, ale své poznatky buď nezveřejňovali anebo je předávali jiným.

Poněvadž sám jsem působil jen na Pardubicku a mé známosti se týkaly převážně ornitologů jižní části kraje (bývalého kraje Pardubice), považuji za vhodné zabývat se odděleně touto jižní částí kraje a zvláště pak částí severní, včetně Krkonoš. Pokud jde o jižní část, považuji za vhodné rozdělit tuto práci na období do působení známého a významného ornitologa Musílka a na období po jeho smrti. Musílek ve své práci "Ptactvo Pardubicka" lituje, že se zkoumáním ptačí zvěře bylo započato dosti pozdě. První, kdo zanechal větší literární práci o ptácích na Pardubicku, byl lázeňský lékař ve Františkových lázních Dr. Paliardi, který ve své práci "Systematische übersicht der Vögel Böhmens" se poprvé zmiňuje o některých ptačích druzích našeho kraje. Jeho práce a snad i prá-

ce některých německých ornitologických klasiků (Neuman, Fridrich, Brehm), zapůsobil také na pardubického rodáka, lékaře na pardubickém panství Františka Hromádku (zemřel roku 1881), aby sestavil sbírku ptactva, která by byla obrazem avifauny pardubického kraje. Hromádkova sbírka čítající kolem 800 exemplářů, rozšířila vědomosti nejen o ptactvu Pardubicka, nýbrž i celých Čech. Hromádka měl několik zdatných pomocníků, hlavně lesníka Hugo Ostáda-la, působícího v Hrádku u Bohdanče, který byl výborným střelcem a preparátorem a tak obohatil sbírku Hromádkovu o mnohý vzácný kus. Později se Ostádal odstěhoval na Chrudimsko, kde též založil sbírku ptactva, zejména pak dravců. Hromádkova sbírka obsahuje vzácné serie ptactva vodního a bahenního, které se vyskytovalo na četných rybnících v okolí Pardubic a Bohdanče. V inventáři vedeném pečlivě od roku 1833, zaznamenával Hromádka přesná data úlovků. Větší literární práci o svých pozorováních nám však nezanechal. Tuto mezeru zčásti vyplnil profesor přírodopisu na pardubické reálce František Bělohávek, jehož práce "Ornitologické poměry na Pardubicku" byla první studií o ptactvu tohoto kraje. Práce podává celkem spolehlivé zprávy o všech druzích ptactva zde se vyskytující. Hlavním pramenem pro Bělohávkovu práci byla sbírka ptactva pardubického lékárníka Menčíka, která měla na 700 exemplářů a stala se později majetkem pardubické reálky. Jinak o této sbírce nemáme dalších zpráv, poněvadž se její inventář nezachoval. Částečně se Pardubicka dotýká Dr. Ant. Frič ve svém díle "Die Wirbeltierfauna Böhmens" z roku 1873 a Vladimír Šír ve své práci "Ptactvo české" z roku 1890. Šírovy údaje jsou však založeny na údajích různých zpravodajů, kterým Šír věřil, které však nebyly vždy spolehlivé.

Z ostatních ornitologů je vhodné se zmínit o práci J.P. Pražáka "Beiträge zur Ornithologie Böhmens" a "Zur Ornithologie Nord-Ost-Böhmens". Jeho údaje však nebyly vždy zcela spolehlivé. Naproti tomu práce řídícího učitele Karla Kněžourka, dobré většině z nás známá jako "Velký přírodopis ptáků" obsahuje údaje zcela spolehlivé, zejména z Čáslavska a Přeloučska. Kněžourek totiž působil jako řídící učitel ve Žlebech na Čáslavsku. Posledními předmusílkovskými ornitology byl ředitel František Karel Rosůlek, jehož práce "Ptáci" vyšla v monografii Pardubicko, Holicko, Přeloučsko (r. 1903 - 1904). Neúplný soupis ptactva z okolí Bohdanče podal ředitel tamních měšťanských škol, Arnošt Kabeláč. Práce byla uveřejněna

ve "Zprávě měšťanských škol v Bohdanči v roce 1904.

Nejvýznamnějším ornitologem na Pardubicku a přímo ornitologickou osobností československé ornitologie se stal Josef Musílek. Byl povoláním učitel a jako takový působil na několika školách na Pardubicku, zejména v Rohovládově Bělé, Vysokém Chvojně, Bohdanči a Pardubicích. Na svých venkovských působištích se věnoval systematickému pozorování a studiu ptactva a založil dokonale sbírku vycpanin, kožek i vajec zejména z okolí Pardubic. Byl velmi literárně činný. Napsal přes 200 článků do odborných časopisů, často uveřejňoval články v *Sylvii*, *Vědě přírodní*, *Přírodě*, *Stráži myslivosti*, *Kraji Pernštýněv* a mnoha denních listech. Jako ruský legionář získal cenné ornitologické zkušenosti nejen v evropském Rusku, na Sibiři a v Mandžurii, ale i v Kanadě, přes níž se vrátil s bohatou sbírkou kožkového materiálu a množstvím záznamů o svých pozorováních. Své poznatky z těchto míst zpracoval v práci "Ornitologická studia ze Sibiře a Mandžurska". Sbírkou sibiřského ptactva nezpracoval jako celek, její část poskytl drážďanskému muzeu ke zpracování ptáků Mandžurska a teprve později napsal rozsáhlé pojednání pod názvem "Ornitologická pozorování z ussurijského kraje a okolí Vladivostoku". Těžiště jeho vědecké práce však leží ve vlastivědném výzkumu Pardubicka, kde prokázal nejen velké znalosti ptáků, opírající se zejména o jeho vlastní zkušenosti a velkou sečtělou práci "O bahňácích na Pardubicku" a "Ptactvo Litomyšlska a přilehlých částí okresů". Vydání svého celoživotního díla se však nedomáhal. Bylo jím "Ptactvo Pardubicka", které po jeho smrti vydalo nakladatelství "Kraji Pernštýněv" v roce 1946, jehož častým přispěvatelem Musílek byl. Musílek byl předsedou "Přírodovědeckého klubu v Pardubicích při vlastivědném muzeu", jehož byl spoluzakladatelem. Dále byl kustodem ornitologických sbírek tohoto muzea, jednatelem Československé společnosti ornitologické, jejíž byl také spoluzakladatelem. Byl spoluredaktorem časopisu "Sylvia" a redaktorem ornitologické části "Stráže myslivosti". Ve svém úvodu k "Ptactvu Pardubicka" sám udává, že jde o práci první svého druhu u nás, zejména také proto, že jsou v ní uvedeny rozměry vajec ptáků z našeho kraje. Musílek čerpal nejen z bohaté sbírky Hromádkovy a své vlastní, nýbrž také z různých sbírek soukromých sběratelů žijících ještě v době jeho

působení. S některými nálezy hnízd a rozměry vajec ho také seznámil profesor František Mocek, působící na některých místech pardubického regionu, který vlastnil bohatou sbírku vajec. Byly to nálezy z okolí Čeperky a Borku. Později působil v Klatovech. Také poměrně velká sbírka rolníka Josefa Danihelky z Opočinku, nadšeného ornitologa a dlouholetého člena ČSO i Přírodovědeckého klubu v Pardubicích, sbírka preparátora Jana Hladíka z Rosic nad Labem, lesního Josefa Beka z Čeperky poskytly materiál pro jeho práci. Byli to tedy především preparátoři, z nichž nejznámější byl pardubický preparátor František Kotek, který seznamoval Musílků pruběžně s ptáky dodávanými mu k preparaci a který sám vlastnil bohatou sbírku dravců, jejichž původ však nebyl vždy jistý. Kotek často vyměňoval dodané mu ptáky a lepší si ponechával ve své sbírce. Jeho sbírka dravců přešla později do majetku pardubického muzea. Dalším informátorem z řad preparátorů byl pan Steigerwald z Chotěboře, o němž se ještě zmíním a potom také přednosta stanice v Uhersku, pan Šnor. Nelze také opomenout působení profesora Rudolfa Šrámka-Huška a jeho práci "Ostrovky bílých perutí", k nimž čerpal z bohanečské ptačí rezervace.

Sám jsem přešel do Pardubic v roce 1938, tedy více než 50 lety z Moravy, kde jsem neměl takovou možnost věnovat se ornitologii, ačkoliv již od dětských let byli ptáci mojí velkou láskou. V Pardubicích jsem se prostřednictvím preparátora Kotka seznámil s řídícím učitelem Musílkem, který poznal můj zájem o ornitologii, snažil se mě v mém zájmu podporovat a stal se tak mým učitelem. Bohužel jen nakrátko, poněvadž v roce 1941 po úrazu zemřel. Přivedl mne do Přírodovědeckého klubu při Vlastivědném muzeu v Pardubicích a pak i do Československé ornitologické společnosti v Praze. Po smrti Musílkově byl jsem po něm pověřen kustosem bohatých muzejních sbírek ptáků. Za svého působení v Pardubickém muzeu pokračoval jsem v doplňování ptačích exponátů zejména za dobu nsvobody, jelikož odstřel ptáků v té době nebyl nijak omežován. Dodané mně úlovky dobře preparovali Kotek, Hladík v Rosicích nad Labem a hlavně pan Steigerwald v Chotěboři. Funkci kustoda jsem vykonával do doby, kdy se vlastivědné muzeum stalo muzeem Krajským a sbírka přešla do správy odborným pracovníkům. V tomto případě se jím stal Dr. Sklenář.

Za svého členství v Československé společnosti ornitologické v Praze jsem se seznámil s pražskými ornitology. Byl to především vedoucí Kroužkovací stanice pan Ing. Ota Kadlec, všem starším ornitologům velmi dobře známý výrobou a přidělováním kroužků, který byl později vystřídán profesionálním pracovníkem Národního muzea, dosud působícím RNDr. Jiřím Formánkem. Seznámil jsem se také s dalšími pražskými ornitology a to především s doc. Dr. Waltrem Černým, dlouholetým předsedou této Společnosti a tehdy ještě s mladým ornitologem a pozdějším vedoucím zoologického oddělení Národního muzea, Dr. Hanzákem a také hrabětem Bedřichem Karlem Kinským z Kostelce nad Orlicí. Všichni tito a mnoho dalších našli cestu do Pardubic, zejména na rybníky na Pardubicku a pak na později utvořenou státní přírodní rezervaci Bohdanečský rybník a rybník Matka. Sem přijížděl také známý fotograf V.J. Staněk, pro kterého jsem zjišťoval různá ptačí hnízda, která zachytil ve známé knize "S kamerou za zvěří na našich vodách". Všichni se stali pravidelnými návštěvníky Pardubicka a mohu říci, že jsme společně prožili na těchto rybnících mnoho krásných nezapomenutelných chvil. Byl to však především vášnivý oolog, hrabě B.K. Kinský, který zejména za okupace zajížděl v době hnízdní sezony i několikrát v týdnu za mnou, abychom spolu vyhledávali ptačí hnízda pro jeho velkou oologickou sbírku. Tato jeho sbírka se stala po jeho opuštění republiky v roce 1948, cennou součástí sbírek Národního muzea. A ještě jednoho nemohu opomenout, byl jím mladý lesní dělník, Adolf Čejchan, nynější ředitel Národního muzea, který také s námi jezdil a vyhledával pro Kinského hnízda dravců. Ale naše výpravy za ptáky se neomezovaly jen na Pardubicko. S Kinským a jeho lesním zaměstnancem Beranem jsme zajížděli i na jižní Moravu a nevynechali jsme žádnou akci organizovanou ČOS.

Promiňte mně toto malé extempore, ale vystihuje ornitologické dění na Pardubicku zejména během válečných let.

Poněvadž zájem o ornitologii rostl, založil jsem v roce 1942 ornitologický odbor při Přírodovědeckém klubu v Pardubicích, jehož členy byli četní známí a dnes již většinou zesnulí členové a to hrabě Kinský, ing. Kadlec, Zdeněk Klůz, učitel Vrbický z České Třebové, doc. dr. Pilař, Josef Danihelka z Opočinku, Ladislav Štancl, ing. Drobílek, ing. Řehounek, Václav Kratochvíl z Volče, dr. Šabata, Zdeněk Tecl, dr. Jiří Vraný z Třebešic, ing. Svoboda, František

Janalík, Karel Forman ze Zehub, Václav Tůma z Úval, Václav Rejč ze Žlebů, ing. Duben a ing. Cach z Přelouče, Oldřich Suchánek, Jaromír Pelz, Bek, Kotek, Bártl, Šnor z Uherska, Kostecký, hajný Konvička ze Žernova, Jan Svoboda, V. Hrdoušek a mnoho dalších.

V říjnu 1943 se konala naše první jakási malá ornitologická konference v zasedací síni muzea v Pardubicích, spojená se společným obědem, který se mně v té době nouze podařilo zajistit díky porozumění bohdonečských rybářů.

Ornitologický odbor PK organizoval také četné exkurze a zájezdy členů ČSO v Praze na Pardubicko. Tyto se staly velmi populárními a několikrát se opakevaly. Zájezdy i mimo území ČSSR byly organizovány ornitologickým odborem PK a to již za působení v ZK TESLA Pardubice. Byl to velmi zdařilý zájezd do Maďarska k jezeru Tata Bana, k významné ptačí lokalitě u Kisch-Balatonu a dalším zajímavým lokalitám (hnízdíště vlh a orlů) za odborného vedení dr. Pátkaie z Budapešti a druhý zájezd 25. a 26.4.1964 do rezervace Seerahnu za odborného vedení pana ing. Webra. Tato naše výprava otevřela cestu k dalším návštěvám i jednotlivců do Seerahnu pokud tam působil pan ing. Weber. Musím zdůraznit, že zásluhu na uskutečnění tohoto zájezdu měl pan Rejman z Litomyšle, který obětavě zajistil levný autobus.

Nutno ještě uvést, že v Pardubicích se uskutečnila ještě jedna konference Československé ornitologické společnosti a to v sále ZK TESLA. Pro účastníky byly zajištěny noclehy v chatkách u koupaliště v Bohdanči a návštěva tehdy ještě ornitologicky bohaté a zajímavé rezervace. Účast - nevím, zda někdo z Vás byl přítomen - byla velmi značná a to i ze zahraničí. Vzpomínám např. na dr. Baláta a jeho houslový projev na chatě v Bohdanči.

V té době také členové ornitologického odboru vykazovali velkou činnost a to za značné podpory závodního klubu TESLY. Byly jim zakoupeny dalekohledy, fotoaparát s teleobjektivem, magnetofon, tábornické pomůcky, gumový člun a další potřeby.

Pardubičtí ornitologové spolupracovali také se členy Přírodovědeckého klubu v Hradci Králové, s předsedou profesorem Vrtiškem, dále učitelem Františkem Šmídem, Zd. Vodvářkou a dalšími, jejichž jména mně již vymizela z paměti. Také se skupinou choceňských ornitologů, vedenou panem Beranem, Surovým a ing. Houdkem.

Z pardubických ornitologů původně soustředěných v ornitologickém odboru jich zůstalo jen málo věrných své zálibě. Jednak se přestěhovali do vzdálených míst, jednak jim výkon jejich povolání nedovoloval věnovat se jejich ušlechtilému koníčku, pokud nedešli navždy. Z původní skupiny mladých nadšenců, kteří se nakonec staly členy založené Pobočky ČOS při ZK TESLA, nás zůstalo jen velmi málo. Jsou to především bratři Štenclové - Ladislav a František, oba významní kroužkovatelé, ba rekonrdmani v počtu okroužkovaných ptáků, čítajících několik desítek tisíc ptáků a kteří též dosáhli pozoruhodných výsledků ve zpětném hlášení. Ladislav Štencel zůstal věrný výzkumu Pardubicka, zejména avifauně rybníků Bohdanečského a Sopřečského a bez nadsázky možno říci, že ptákům věnoval celý svůj život, ba i zdraví. O svých terénních výzkumech a pozorování si vedl přesné a důsledné záznamy, které zpracoval ve svých četných publikacích, z nichž nejvýznamnější jsou práce: "Ptactvo rybníka Sopřeč", "Ptactvo SPR Bohdanečský rybník a rybník Matka", "Sovy východních Čech" a desítky dalších. Spolu s manželkou Helgou zpracoval obsáhlou publikaci "Ptactvo Pardubicka II. - Bohdanečsko", navazující na již zmíněnou práci Musílkovu, do níž uložil výsledky svého celoživotního pozorování a bádání. Význam knihy spočívá nejen v zachycení faunistických dat, nýbrž i změn probíhajících v tomto kraji za posledních 40 let.

Jeho bratr František Štencel, opustil rodné Pardubicko a působí jako polesný na Lnškrounsku. Svě zálibě však zůstal věrný a to zejména jako kroužkovatel. Okroužkoval také mnoho tisíc ptáků a dosáhl významných úspěchů ve svých zpětných hlášeních, kterých mu došlo několik set. Vypracoval si speciální způsob odchyty, což se projevilo v okroužkování mnoha vzácných druhů jako bramborníčků, bučničků, králíčků obecných, konipasů horských, křivek, lejsků černohlavých a kalousů ušatých. Svě poznatky a pozorování publikoval ve svých četných článcích.

Pokud jde o moji osobu, moje činnost byla převážně organizační. Od roku 1945 jsem byl předsedou Přírodovědného klubu Pardubice, který působil nejdříve při přírodovědném muzeu, později až do dnešní doby při ZK TESLA Pardubice. V té době jsem byl také členem výboru Československé ornitologické společnosti a již asi 20 let vedu ornitologický kroužek při Okresním domě mládeže v Pardubicích. Tento kroužek se stal jakousi líhni mladých ornitologů, kteří si svůj

zájem a zálibu přenesli i do svého povolání, nebo mu zůstali stále věrní. Uvedu jen jména některých, které také znáte. Jsou to: Světлана Průchová, provdaná Vránová, promovaná bioložka, její sestra Dr. Zdena Průchová, MVDr. Martin Ptáček, pracovník zoologické zahrady ve Dvoře Králové a nadšený sokolník, ing. Jan Horák z Pardubic, spolupracovník dr. Haranta na výzkumu zimujících havranů, promovaný pedagog Vladimír Lemberk, publikačně činný, Jiří Hruška, MVDr. Jiří Hašek, dr. Milan Růžička, polesný Josef Houda z Pardubic-Dubiny a další. S hrdostí se mohu hlásit k tomu, že jsem byl při zřizování Bohdanečské ptačí rezervace a tehdejšímu konzervátoru OP, řediteli Fronkovi jsem dodával příslušné podklady. Tehdy ovšem byla avifauna této lokality mnohem bohatší než je tomu dnes. Z odborné mé publikace to byly četné články do "Sylvie", mnoho zpráv jsem zveřejnil v různých časopisech, jako Naší přírodou, Věda přírodní a také v denním tisku. Z větších mých prací to byla publikace "Dravci", napsaná z podnětu Českého, resp. tehdy Československého mysliveckého svazu a také slovní doprovod k diapozitivům o dravcích, který jsem sepsal rovněž k žádosti ČMS. Do "Ornitologické příručky" jsem uložil svoje zkušenosti práce s mládeží a výchovy mladých ornitologů dnes při ODDM.

Vlastnímu ornitologickému výzkumu jsem se věnoval nejintenzivněji s hrabětem Bedřichem Karlem Kinským z Kostelce nad Orlicí, s nímž jsem strávil mnoho hodin, ba dní, zejména na rybnících. Kinský sám byl také publikačně činný. Jmenuji např. jeho "Ptactvo Kostelecka, Rychnovska a Žamberecka", sestavené spolu s Hrobařem a článek napsaný s V.J. Staňkem "V době hnízdění na pardubických rybnících". Dále napsal práci "Letní potrava našich hřivnáčů" a "Potrava sovy pálené". Jeho práce o potravě havrana polního zůstala nedokončená. Největší přínos Kinského pro naši ornitologii spočívá v jeho bohaté oologické sbírce, dokonale zpracované a předané Národnímu muzeu v Praze. Za svého exilu působil jako ornitolog v muzeu ve Wellingtonu na Novém Zélandě a napsal řadu prací z tamního regionu.

Než, všimněme si dalších ornitologických pracovníků - amatérů, kteří pracovali na Pardubicku nebo v jeho okolí. Byl to především pan Václav Kratochvíl z Volče, který publikoval svá syste-

matická pozorování z okolí svého bydliště i části rybníční oblasti. Dokladem toho je jeho práce "Ptactvo SPR na Hradech v létech 1960 až 1970". Je čilým kroužkovatelem a hlavně působí jako krajský koordinátor ve sčítání labutí velkých. Život ptactva na Bohdanečském rybníku i jeho širokém okolí zachytil svými snímky dokumentárně Ing. Jiří Svoboda, pozdější ředitel KRNA Pu a ZO Dvůr Králové nad Labem ve své práci "Zapsáno na hladinu". Své zkušenosti získané fotografováním i další poznatky uložil do četných zpráv. Později se věnoval poznatkům z Krkonoš, zejména pak úspěšnému odchovu tetřevů. Také pokud jde o ochranu přírody a zejména založení Sboru ochrany přírody, vykonal hezký kus práce. Z prací ing. Svobody uvádím: "Zvláštní setkání s chřástalem malým", "Státní přírodní rezervace Bohdanečský rybník a rybník Matka", "Problémy rezervace Bohdanečský rybník a rybník Matka", "Ptačí fauna rybníku Lodrent", "Zkušenosti z tetřevího odchovu v KRNA Pu", "Orel křiklavý a dřemlík tundrový zastižení v hnízdním období v Krkonoších", "Umělý chov tetřevů v KRNA Pu", "Ohrožené druhy živočichů a moderní pojetí ochrany přírody". Spolupracovníkem Ing. J. Svobody zejména při fotografování na Bohdanči byl Fran-tišek Janalík, později také pracovník KRNA Pu, který mimo fotografování ptactva se věnoval i jeho studiu. Výsledky uložil do četných zpráv, z nichž lze jmenovat "Ptactvo Libišanské bažiny", "Avifauna Třesického rybníka", "Hnízdění čápa černého ve východních Čechách", "Věkolik poznámek k hnízdění pochopa" a další drobné zprávy. Z dalších členů, pracujících v Přírodovědeckém klubu byl aktivním pan Oldřich Suchánek, který podal zprávu "O výskytu rybáka velkozobého na Pardubicku". Mezi pardubickými ornitology získal jakýsi základ pro své četné práce na Oravě, kam později přesídlil. Jako technik se věnoval technickým otázkám ve vztahu k ornitologii, jako např. příspěvkem "Základní problémy využití telemetrie v ekologii" a četnými dalšími články uveřejněnými v NOSu a čerpanými z okolí Oravy a v časopisech slovenských. K významným kroužkovatelům patřil také Ing. Jaromír Pelz, bratr známého ptačího muzikologa Ing. Pavla Pelze, který však Pardubice brzy opustil a na svém novém působišti v Brně se ptákům víc nevěnuje. Mezi pardubické ornitology patří i Zdeněk Tecl, který přišel do Pardubic z Chotěbořska. Pobyl zde na studiích a pak přešel do Peček. Ze svého původního působiště podal zprávu "O ptactvu části

Českomoravské vysočiny", pak informoval o "Hnízdění lindušky luční u Havl. Borové" a "Přítahu tuhyka rudohlavého na Chotěbořsku". Je velkým kroužkovatelem a má bohaté ornitologické znalosti.

To byla skupina pardubických ornitologů. Z těch mladších, vyšších z ornitologického kroužku třeba uvést dr. Martina Ptáčka, který se svojí prací "Ptactvo rybníka Labská" dospěl až do Celostátního kola SOČky, Světlanu Průchové-Vránové s její prací "O čápech na Pardubicku", dr. Zdeny Průchové, nyní Krlikové, jejíž původní studijní práce "O hnízdění břehulí na Pardubicku" se stala podkladem její diplomové práce, promováného pedagoga Vladimíra Lemberka, s jeho prací "Avifauna sedimentační nádrže VCHZ Semtín" měla svůj vznik také v kroužku mladých. Také promováný pedagog Jiří Hruška, vyšel se svými kratšími zprávami, zejména "O příkrmování dravců" a "Hnízdění havranů na Pardubicku" z této mladé skupiny. A řada dalších, o nichž jsem se již zmínil. Také Jaromír Kostelecký z Pardubic, pozdější pracovník Šlechtitelské stanice v Chlumci, zůstal svému zájmu o naše ptactvo věrným. Byl ochranářem a svými články přispíval do Chlumeckého zpravodaje. Konal četné ochranářské přednášky. MUDr. Jan E. Jirásek, původně oolog a fotograf, napsal několik statí o hnízdění moudivláčku, rákosníku a bukače velkého. Po odchodu do Prahy této činnosti zanechal.

V mezidobí do založení pobočky při ZK TESLA Pardubice byl ornitologický průzkum prováděn jak na Pardubicku, tak ve východních Čechách pracovníkem Krajského muzea v Pardubicích, dr. Janem Sklenářem, nynějším místopředsedou Východočeské pobočky. Z jeho prací uvádím "Potáplice severní na Pardubicku", "Labutě na Labi", "Kormoráni na Pardubicku", "Ornitologické zajímavosti z Pardubicka", "Ptáci Orlických hor a Podorlicka", "Faunistické materiály z východních Čech" a "Obratlovci SPR Bohdanečský rybník a rybník Matka". S bývalým pracovníkem muzea, ing. Františkem Procházkou, zpracoval publikaci "Příroda Pardubicka", v níž zpracoval zoologickou část včetně ptáků. Velkou zásluhu má jako odborný redaktor prací četných autorů a na vydání těchto prací prostřednictvím Krajského muzea v Hradci Králové, pobočky v Pardubicích.

Z pracovníků působících v jižní části bývalého pardubického kraje nutno v první řadě uvést nám všem jistě dobře známého Bohumila Rejmana z Litomyšle, koordinátora sčítání výskytu a hnízdění čápa bílého a černého. Této funkci se věnuje plnou svou osobností. Je ve spojení se všemi evropskými stanicemi a zúčastňuje se na vlastní náklady konferencí o čápech v různých státech Evropy. Je v tomto směru skutečným odborníkem na profesionální úrovni. Vydává roční zprávy o výsledcích sčítání hnízdících čápů bílých a ve spolupráci s krajskými koordinátory vypracoval projekt White Stork, jako podklad pro ICPB v Cambridge. Jeho velmi záslužnou činností je založení a vedení kroužku mladých ornitologů v Litomyšli. Pod jeho vedením získal tento kroužek v roce 1970 nejvyšší vyznamenání Československého rozhlasu za vysílání pro mládež a to odznak "Zlatých gibbonů" a ocenění za účinkování v televizních pořadech pro mládež Vlaštovce a Dominu. Pro svoji činnost získal kroužek od Domu dětí a mládeže pro ornitologickou stanici vlastní maringotku, kterou jsme mohli při jedné exkurzi Pobočky shlédnout. Stanice pracuje již 10. rok a každoročním vyvrcholením činnosti kroužku je týdenní, až čtrnáctidenní pobyt mladých ornitologů na této stanici. Činnost členů kroužku je velmi bohatá. Vedle kroužkování, podílejí se aktivně na všech akcích vyhlášených ČOS. Jde o hnízdní sčítání ptáků, jejich ochranu vyvěšováním budek, stavbou berliček a v neposlední řadě záchranou zraněných (rekondicí) ptáků. Hlavní náplní je však sledování výskytu a hnízdění párů bílých čápů. Pan Rejman je autorem nebo spoluautorem četných ornitologických prací a to spolu s dr. Urbánkem je to práce "Ptactvo Litomyšlska" a spolu s dr. Rybářem a dr. Urbánkem je práce "Obratlovci SPR Medošínský háj". Blízkým spolupracovníkem pana Rejmana zejména ve vedení kroužku mladých ornitologů při Okresní stanici mladých přírodovědců v Litomyšli je dr. Lubor Urbánek, který se zúčastňuje všech akcí organizovaných ČOS a to nejen na Litomyšlsku, nýbrž i na několika rybnících na Chlumecku, zejména na rybníku Žehuňském. Z jeho prací uvádím "Velikost a složení mimohnízdnic populací kachny divoké", dále "Příspěvek k poznání ptactva ČSSR", "Vliv dlouhodobých změn na složení československé avifauny" a další mimo již zmíněnou práci s panem Rejmanem. Ze starších ornitologických pracovníků na Litomyšlsku je třeba uvést pana Jana Šplíchala, kdysi spolupracov-

níka a informátora pardubického busílka, který pořídil velkou sbírku ptáků, uveřejňoval řadu svých pozorování. Jeho sbírka je uložena na Stanici mladých přírodovědců v Litomyšli. Kromě významným ornitologem Litomyšlským byl důchodní, Karel Podhajský, uznávaný dodnes v mysliveckých kruzích jako velký kynolog. Podhajský zanechal po sobě také velkou sbírku ptáků, velmi cennou, která byla po jeho smrti deponována v litomyšlském muzeu, kde však při neodborném ošetření vzala za své. Byl také velmi literárně činný, napsal více než 50 příspěvků o ptácích tohoto regionu. Dalším ornitologem působícím na Litomyšlsku byl Květoslav Kašpar, Viktor Seidl a výborný preparátor Ptáček. Jeho sbírku vlastní dodnes údajně jeho rodina.

Dalším ornitologickým centrem ve východní části pardubického kraje byla Chocně. Byly to krásné časy, kdy jsem zajížděl do Chocně buď přednést nějakou přednášku nebo prostě pobýt mezi milými přáteli ornitology. V Chocně měli založený vlastní přírodovědný kroužek. Jeho předsedou byl pan Josef Beran, později František Syrový a Ing. Jiří Houdek. Členy byli Emil Malý, Zdeněk Vítek, Marcel Doležal a náš známý preparátor z Vysokého Mýta, pan František Šereda. Pan Šereda sestavil sbírku tamního ptactva velmi dobře preparovanou a přesně dokumentovanou, které je dnes uloženo v choceňském muzeu. Tato choceňská skupina byla velmi aktivně činná. Organizovala ornitologické zájezdy (vzpomínám na zájezd za kormorány na Žitný ostrov). Z tohoto koutu musím ještě vzpomenout na pana Karla Karlíka z Poličky. Člověka trochu samostatného, který se individuálně věnoval ptactvu a napsal asi 30 drobnějších článků a zpráv do Stráže myslivosti, Vesmíru a Živy. Nedaleko Chocně na trati do Pardubic byl v železniční stanici Uhersko přednostou nadšený ornitolog pan Šnor, který ač sám myslivec, proslul svým nekompromisním bojem za ochranu tamější havraní kolonie proti myslivcům. Psal drobné články do Loveckého obzoru a Stráže myslivosti. Vlastnil menší sbírku vycpanin ptáků.

V jižní části bývalého pardubického kraje máme také významného ornitologického pracovníka a to v Polné, pana Bohuslava Hladíka. Jako pracovník muzea Vysočiny v Jihlavě pracoval většinou v této části kraje. Spolupracoval s Rejmanem na sčítání čápů a s několika

spolupracovníky napsal monografii "Ptáci střední části Českomoravské vysočiny". V pozdější době vyšla jeho větší práce "Změny v ptactvu širšího okolí Polné v 1.1943 - 1981". Mimo to uveřejnil zprávu o bílých kolpících, pozorování budníčka zeleného, pěnice kaštanové a řadu dalších. Z uvedeného jsou patrné jeho bohaté ornitologické znalosti.

Významným ornitologem na Havlíčskobrodsku je Ing. Václav Hlaváč, člen ČSO od roku 1941, jehož hlavní činností byla ochrana ptactva. Od roku 1962 byl členem Svazu pro ochranu přírody a jednatel TISu. Nyní je členem okresního výboru ČSOP. Velmi se věnuje výchově mladých. Jinak pracuje na mapování hnízdního rozšíření ptactva, sleduje zimní výskyt vodního ptactva - labutě velké, čápa bílého, lisky černé a je členem Skupiny pro výzkum dravců a sov. Koná řadu přednášek pro školy, domovy mládeže a různé organizace. V jeho činnosti pokračuje nadějně i jeho syn, Ing. Václav Hlaváč. Za typického zástupce ornitologů-amatérů můžeme považovat pana Bohumila Votavu z Kyjova na Havlíčskobrodsku, který se tomuto koníčku věnuje plných 45 let. Okroužkoval přes devět tisíc ptáků zejména na hnízdě nebo pouze chytných do sklopek, tedy nikoliv hromadným odchytem. I jako výkonný zemědělec si vždy našel čas jak pro toto kroužkování, tak k ochraně ptactva. O své práci píše do časopisu "Práce našich kronikářů", vydávané Okresním muzeem v Havlíčkově Brodě, kde se vyznává ze své lásky k přírodě a našemu ptactvu. Podílel se také na mapování hnízdního ptactva, studoval biologii kukačky, vyvěšuje budky, staví berle pro krmení dravců a ve svém věku 78 let pravidelně navštěvuje schůze pobočky. Proto ho lze považovat za vzor amatérského polního ornitologa.

Z dalších pracovníků na Havlíčskobrodsku je třeba uvést ornitologa Aloise Dobrovolného, spolupracovníka pana Hladíka, Zdenka Balouna z Lípy a pana Josefa Kučeru.

Zvláštní pozornost v historii ornitologů z Havlíčskobrodsku musím věnovat vynikajícímu preparátoru, panu Steigervaldovi z Chotěboře, který svůj preparátorský um nabyt v Hamburku. Byl majitelem velké sbírky kůže kolibříků, které získával od námořníků kotvících v Hamburku. Steigervald se dobře znal s ředitelem Musílkem, jehož pravidelně informoval o dodaných mu k preparaci vzácných úlovcích. Sám pak podával o úlovcích pravidelně zprávy

do Stráže myslivosti. Mnoho jeho preparátů lze nalézt i v Pardubickém muzeu.

Ve výčtu ornitologů z Havlíčskobrodská nesmí chybět dlouholetý a zasloužilý člen ČOS, dnes již také zesnulý pan Rohuslav Semrád, který vlastnil pěknou sbírku ptačích preparátů, předanou před smrtí do Opavského muzea a sbírku kožek, která je nyní v Jihlavském muzeu. Svá pozorování a poznatky publikoval v různých časopisech a periodikách, jako Zprávách MŮSu, Sborníku vysočiny a Stráži myslivosti.

Jako ochranář ptactva a koužkovatel, působí v tomto regionu technik na polesí Ronovec, pan Ervín Hauscher. Má zásluhy zejména o ochranu dravců, což je mezi lesníky a myslivci velice záslužné.

Výčet ornitologů by nebyl úplný, kdybych se nezmínil o dr. Dobroslavu Boháčovi, nyní profesoru na gymnáziu v Českých Budějovicích, někdejšímu jednateři ČsOS, zakladateli jihočeské pobočky ČOS, který své krátké zprávy z Chotěbořska uveřejňoval jednak sám, jednak se svojí bývalou manželkou i jinými ornitology v Sylvii a Živě. Známe zejména jeho práci "Ptactvo Chotěbořska", "Pokyny pro zakládání poboček ČOS" a další.

V Hlinsku v Čechách působil odborný učitel Jiří Výborný, který se jako jeden z prvních přihlásil do naší pobočky a byl za okres Chrudim do své smrti i členem výboru pobočky. Vedl mládež k poznání a tím i lásce k našemu ptactvu a sám se podílel na zpracování mapy hnízdního ptactva.

Nedaleko Chrudimě v Bítovanech bydlí nám známý, sluchově postižený Ruda Nevečeřal. Je zkušeným fotografem ptactva a nadšeným ochranářem přírody a to ve funkci dobrovolné lesní stráže. Jinak se věnuje všem oborům ornitologické práce.

Pokud jde o severní část Východočeského kraje, musím na prvním místě uvést nezapomenutelného Zdenka Klůze, kterého jistě všichni znáte z literatury. Působil v Lázních Bělhrad, kde vykonal v ornitologii velký kus práce. Působil jako konzervátor ochrany přírody, sám pak jako aktivní ochranář se přičinil o popularizaci ornitologie a výchovu mladých také k poznávání ptactva. Spolupracoval s Kroužkovací stanicí Národního muzea tím, že zajiš-

toval výrobu kroužků. Byl dlouholetým členem výboru Československé společnosti ornitologické. Z literatury známe jeho "Ornitologické tabulky", které se staly nepostradatelnou pomůckou každého z nás. Dále je to ochránářská práce "Klasická ochrana ptactva v novém pojetí", "Naše ptactvo v lidovém názvosloví a vědecké terminologii" a dlouhá řada prací z ekologie, nidobiologie i etologie ptáků. Působil také jako překladatel některých prací z německé literatury. Např. přeložil práci Henze-Zimmerana "Opeření přátelé". Za zmínku ještě stojí také jeho čtyřměsíční ornitologické působení na Ptačím ostrově v Baltickém moři v ústí řeky Liny, kde sledoval život mořských ptáků, zejména racků bouřných, jejichž vejce měl za úkol sbírat. Shromáždil jich na 27 000 a četnými sběry vajec obohatil také Národní muzeum v Praze.

Z dalších ornitologů, vášnivých amatérů, považují za vhodné zmínit se o Václavu Fáberovi, působícím v Polici nad Metují, který se věnoval avifauně zejména v Broumovském výběžku. Svá pozorování a poznatky uložil do četných příspěvků, jako "Ptactvo Policka", "Vzácní dravci na Policku", Výskyt ptactva na rybníku Broumar u Opočna", "Výskyt tetřeva v Královéhradeckém kraji", "Zvýšený výskyt chrástala polního" a celé řady dalších.

Z prostředí Broumovských a Adršpašských stěn čerpal i tamní rodák dr. Adolf Čejchan, pozdější pracovník Hradeckého muzea a nynější ředitel Národního muzea. Svůj zájem o ptáky získal od svého příbuzného, preparátora Lelka ze Zbečnicka. Nespoutaný zájem ho přivedl od lesního dělníka až na nejvyšší odbornou metu. Začal jako preparátor drobných savců v Národním muzeu, doplnil si své středoškolské vzdělání, absolvoval přírodovědeckou fakultu UK, kde dosáhl doktorátu. Jeho původní zájem o ptáky, který ho přivedl k přírodním vědám, přešel později v odborný zájem o entomologii. Z ornitologických prací napsal "Tuhýk menší na Náchodsku", "Výskyt dravců na Adršpašsku", "Příspěvek k poznání potravy káně lesní", "Ornitologické poznámky z Třesického rybníka" a spolu s dr. Lohnickým a dr. Sklenářem z Krajského muzea "Čáp černý hnízdí v Orlických horách".

Na tomto místě bych se měl zmínit o našem předsedovi České společnosti ornitologické, prof.dr. Zdenku Veselovském DrS, rodáku

z Jaroměře, kolébky jeho pozdějších profesionálních zájmů o ornitologii vůbec. Z jeho kratších prací zaměřených na jeho rodný region uvádím "Ptačí zajímavosti", "O jarním tahu vzácnějšího vodního ptactva v roce 1944 na Jaroměřsku" a "O tahu vodních a bahenních ptáků na Jaroměřsku". Jinak jako odborník napsal nespočetnou řadu prací i knih, jejichž výčet by si vyžádal samostatný referát.

V tomto severovýchodním výběžku Hradecka - Náchodě, nalézáme další hnízdo ornitologů, vedené nejstarším ornitologem panem Stanislavem Horákem, který jako zkušený ornitolog a kroužkovatel byl učitelem řady dalších mladých ornitologů. K jeho žákům patří především náš nynější jednatel Ing. Pavel Žďárek, T. Diviš, dále Vladimír Vávra, Josef Vrána, Vladislav Kurtak a řada dalších.

Velký význam má výzkum lokality vodní nádrže Rozkoš, který prováděl Ing. Žďárek. Kroužkoval zde zejména bahňáky a pro své znalosti v tomto oboru se stal vedoucím podskupiny pro výzkum bahňáků. Svě znalosti předával ochotně mladším ornitologům, jako Tomáši Divišovi, Dr. Flouskovi, Ing. Brandovi a dalším. Více než 10 let ornitologického zkoumání přehrady Rozkoš shrnul Ing. Žďárek v monotematicky zaměřené stostránkové práci "Ptactvo údolní přehrady Rozkoš", uveřejněné v č. 9 Sborníku Východočeské pobočky. Také více než 10 let se věnoval intenzivně výskytu a hnízdění vodoušů kropenatých a nález jeho hnízda v našem kraji v roce 1985 publikoval v časopisu MOS pod názvem "K výskytu a hnízdění vodouše kropenatého v Čechách". Z další publikační činnosti Žďárkovy vyjímám: "Ornitologické poznámky z přehrady Rozkoš", "Použití atrap při odchytu bahňáků", "Ornitologické zajímavosti z přehrady Rozkoš", "Jarní tah lindušky rudokrké u České Skalice", "Časný výskyt sněhule severní ve východních Čechách". Žďárek je dlouholetým členem výboru ČOS a z této jeho funkce jsou známy perfektní zápisy z výročních schůzí. Je také znám svojí úzkou spoluprací s ornitology slovenskými a svými expedicemi za tamním ptactvem. O výsledcích této práce podal několik zpráv, z nichž vyjímám "Ornitologické expedice za vodním ptactvem na východní Slovensko. Za působení p. Horáka z Náchoda a zejména pak pod vedením Ing. Žďárka vypracoval se jako výborný ornitolog p. Diviš, zakládající člen naší Pobočky. Začínal jako většina z nás odchyt-

tem a kroužkováním a to nejdříve u studánek, pak s použitím nárazovek a sklopek zejména na dravce. Zájem o dravce ho přivedl k založení podskupiny Pro výzkum dravců a sov a vydávání sborníku Buteo. Vynikl také jako výborný fotograf ptáků, zejména hnízdících dravců a svými fotografiemi s články se prezentoval v řadě časopisů jako Naší přírodou, Živě, Myslivosti, Památky a příroda a Krkonoše.

S Ing. Žďárkem a dalšími členy se zúčastňoval odchytových akcí konaných na Slovensku.

Z dalších ornitologů zmíněného náchodského hnízda je třeba uvést mladého perspektivního ornitologa Josefa Vránu, který sleduje hnízdění biologii a rozšíření dravců a sov na Náchodsku a Broumovsku. Pozoruhodné jsou jeho výsledky výzkumu sýce rousného a kulíška nejmenšího, šíření krkavce velkého a čápa černého. Velmi aktivním členem ve výzkumu dravců na Náchodsku je Vladislav Kurtak - "Hnízdění ostříže lesního". Aktivním ochráněm a ornitologem v Náchodě je Vladimír Vávra, což vyplývá již z jeho funkce konzervátora ochrany přírody. Je čilým kroužkovatelem. Zúčastnil se odchytových akcí v Krkonoších i Orlických horách; spolupracuje s brněnskou skupinou ornitologů při ČSAV a zúčastňuje se všech akcí pořádaných ČOS či pobočkou. Vyděšuje četné ptačí budky a staví berličky pro dravce.

A pokud se již zabývám severovýchodní částí našeho kraje, zmíním se o některých dalších ornitologech z tohoto regionu. Jedním ze starých a zkušených ornitologů je pan Zdeněk Káda, polesný z Doubravy u Solnice, výborný znalec ptactva, který velkou měrou přispěl k poznání avifauny Rychnovska. Jak sám udává, je žákem Plachetkovým, od něhož získal nejen řadu ornitologických zkušeností, ale i preparátorskou dovednost. Po smrti Plachetkově převzal péči o jeho sbírku ptáků, podílel se na jejím doplňování a její péči v Rychnovském muzeu. O Plachetkově sbírce napsal monografii "Ornitolog Plachetka a jeho sbírka", vydanou muzeem Orlických hor v Rychnově nad Kněžnou. Sám Káda vede již po dobu 40 let podrobné ornitologické záznamy. V Orlických horách začal svůj výzkum ptactva také Ing. Kamil Čihák, který i nyní po přesídlení do Dvora Králové nad Labem je vedoucím sekce pro výzkum avifauny Orlických hor. Spolu s Mílou Hromádkou se zejména zabývá sledováním nočního

tahu ptáků přes hřebeny Orlických hor. Od počátku sedmdesátých let působí v Bartošovicích Zdeněk Volf, organizátor výzkumu ptactva Orlických hor a i akcí Baltik. Napsal několik kratších zpráv o hnízdění poštolky obecné a tuňka šedého. O ptactvo Orlických hor se také zajímal doc. dr. Gaisler CSc zejména při návštěvě své chaty na Šerlichu a napsal několik článků o hnízdění našeho ptactva, zejména konopek ve stozích, výskytu čečetek a o jiných horských druzích ptáků.

Z nejuvýchodnějšího výběžku Východočeského kraje - Kralicka, uvádím Jana Pavlu, tamního preparátora, který podal zprávu o výskytu křivky velké (*Loxia pytyopsittacus*) a hnízdění výra na Kralicku. Známým ornitologem z Králík je i MUDr. J. Novotný, který byl svého času také členem PK v Pardubicích. Z jeho publikační činnosti uvádím: "Nezvyklé hnízdění pěvušky modré", "Kolísání stavu kosů na nocovišti během zimního období" a "Zhojení na holeně poštolky obecné". Výzkumu tetřevovitých v Orlických horách se v řadě velmi odborných prací psaných většinou německy, věnoval proslulý odborník této skupiny ptáků RNDr. J. Porkert.

Do historie ornitologického badání ve Východočeském kraji nelze zatím zařadit mnoho mladších ornitologů, jejichž činnost uvede ve svém referátu jednatel Vě pobočky ČSO Ing. Žďárek. Přesto mně dovozte, abych uvedl některé, kteří přišli do naší Pobočky již jako zkušení ornitologové, publikačně činní. Je to v první řadě vedle Ing. Žďárka, o němž jsem se již zmínil, Tomáš Diviš z České Skalice. Manželským párem, který se ornitologii věnuje z celého srdce, je Mila Hromádka se svojí chotí Věrou, rozenou Lněničkovou. Oba ve vzájemné shodě a porozumění věnují našemu ptactvu všechny svůj volný čas. Jak již z titulů Hromádkových prací patrno, zabývá se sledováním kvantity pěvců Orlických hor zejména na jejich nočním odchytem při tahu přes hřebeny těchto hor. Pracuje na metodice určování pohlaví a stáří pěvců a jejich pelichání. Jeho manželka Věra je koordinátorkou mezinárodního sčítání bahňáků na přehradní nádrži Rozkoš a má zásluhu na zjištění výskytu budníčka horského (*Phyloscopus bonelli*) a modráčka tundrového (*Luscinia svecica*) v KRNApu. Oba jsou také plně zapojeni do práce v naší pobočce. Hromádkovi se také zúčastňují s Ing. Žďárkem odchytku a kroužkování na význačných lokalitách na Slovensku.

K mladším ornitologům, kteří také účinně pracují v Pobočce a jejichž publikační činnost ještě nespadá do historie, patří zejména Tomáš Bělka z Týniště, Ing. Milan Černý, Ing. Karel Ebnal, dr. Václav Kozá - všichni z Hradce Králové. Jejich práci hodnotí ve svém referátě Ing. Žďárek.

Starším a svérázným ornitologem z blízkosti Hradce Králové je Jiří Prášil z Třebechovic, bývalý blízký spolupracovník Ing. Kadlece. Prášila známe nejen jako kroužkovatele, který se zúčastňuje všech akcí tohoto druhu. Je však znám jako významný pomocník pokud jde o ornitologický tisk. Velmi cenná pro československou ornitologii je zejména jeho archivní práce. Shromáždil řadu dokladů z historie ČSO, zejména pak o činnosti Ing. Kadlece a doc. dr. Černého.

V historii ornitologického výzkumu a jeho účastníků nelze se nezmínit o starém ornitologovi Janu Kozovi ze Semonic, kroužkovateli a bystrém pozorovateli našeho ptactva. Weznáme mnoho jeho prací které publikoval, věnoval se zejména zimování ptactva na Labi ve svém příspěvku "Opeření hosté na Labi" a zveřejnil také řadu kratších ale zajímavých zpráv v Sylvii a MOSu. Dále nelze pominout rodinu Dusíkových z Předměřic nad Labem, obětavé ochránce přírody a zejména propagátory biologické ochrany zemědělských ploch, které dosahují hromadným vyvěšováním budek ke hnízdění poštolek a sov. Svoji činností dosahují vynikajících výsledků, jimiž se stali populární nejen na Hradecku, nýbrž i v jiných krajích. Mírek Dusík je dlouholetým vedoucím kroužku ochránců přírody a pro tuto myšlenku získal mnoho mladých lidí. O své činnosti referoval v řadě článků, z nichž jedním je "Ochrana poštolek na Hradecku" a v řadě příspěvků v časopise naší přírodou. Pěknou práci podali také bratři Rozinkové z Hradce Králové, nazvanou "Ptactvo popílkoviště Opatovické elektrárny" a "Avifauna třebešských ramen".

V západní části Hradeckého kraje nemáme po odchodu Zdenka Klůze mnoho ornitologů. Je jím především hořícký Karel Prskavec, který jako profesionální pomolog pracuje na biologické ochraně rostlin a stromů pomocí sýkor - ničení obaleče jablečného a regulaci stavu hrabošů pomocí dravců a sov. Je okresním zpravodajem pro výzkum čápa bílého, zúčastňuje se také všech organiza-

ných akcí ČOS. Známým kroužkovatelem a nadšeným ornitologem z téhož regionu je pan Macnar ze Suchorad. O práci dalších ornitologů z tohoto regionu nejsem bohužel informován.

V Turnově pracoval dlouhá léta dobrý ornitolog, zaměstnanec CHKO Český ráj, který za dobu svého působení v letech 1961 až 1980 publikoval řadu prací ornitologicky zaměřených právě na Český ráj a okolí - byl to Miroslav Pojkar.

A nyní přistupuji k nejsevernější části východočeského kraje, Krkonoším. Centrum ornitologického výzkumu leží ve Vrchlabí na Správě KRMAP, kde pod vedením dr. Milese a nyní i dr. Flouska, působí a působila řada ornitologů. Na prvním místě je třeba uvést dr. Petra Milese, působícího původně na gymnáziu ve Skutčici, jehož žákem byl pardubický ornitolog Kryštof Harant. První Milesovou prací je jeho diplomová práce "Proměnlivost některých tělesných znaků kosa černého" a další samostatné práce, jako "Kolísání tělesné váhy kosa černého" a "Ptáci Skutečska". Za svého působení v Krkonoších napsal na 90 prací a příspěvků týkajících se avifauny tohoto regionu a které pro svůj počet nelze zde vyjmenovat. Největší jeho zásluhy patří vedení ornitologické sekce při Správě KRMAPu a redakci *Zpravodaje* *Frunella*. Pro tento svůj referát jsem čerpal především z jeho práce "Historie a současnost Krkonošské ornitologie". Než vrátíme se nyní k vlastní historii ornitologického badání v Krkonoších. Jak sám Miles uvádí, lze začátky ornitologického výzkumu Krkonoš zaznamenat již od XVII. století. Nelze proto ani všechny ornitologické pracovníky vyjmenovat, poněvadž Krkonoše vyvolávaly o výzkum velký zájem od nejstarších dob.

Koncem XIX. a počátkem XX. století zpracovali nejúplněji krkonošskou avifaunu Schneider a Friedrich. Řadu zajímavých údajů z krkonošské oblasti uvádí také Fražák, známý svými systematickými pracemi.

Profesor Ferdinand Pax z vratslavské univerzity zpracoval podrobně zvířenu Krkonoš, obsahující i starší ornitologickou bibliografii. Mezi známé sběratele a také znalce ptactva vysokých poloh Krkonoš náleželo několik generací Bönschů, bývalých majitelů Luční boudy. Bohužel jejich zajímavá sbírka ptáků byla požárem Luční boudy zničena. Během druhé světové války nastává ve výzkumech ornitologie útlum a teprve po osvobození začínají ornitologové zase

pracovat. Jsou to Staněk z Trutnova, Flégl a Šabacký. Šabacký se věnoval zejména výskytu čápa černého spolu s Veselým, tetřevovitým pak Fáběra a Flégl, i další. Pičman a Fivoňka publikovali v monografické práci řadu údajů o výskytu lindušky horské (*Anthus spinoletta*). O novějších výsledcích zjištěných kroužkováním píše Hlavatý (např. "Ptáci Krkonoš na cestách světem" a "Ornitologické poznámky z Krkonoš"), K. Ouzký ("Výzva k přátelům ptactva v Krkonoších", "Bažant proniká do hor" a "Jarní tah havranů ve Špindlerově Mlýně" a další) a Radda. Z podnětu vedoucího krkonošského muzea Flégla, byla při Správě KRMAPu ustavena Ornitologická sekce, později ornitologický kroužek, jehož členy byli Flégl, Kolář, Libnar, Němec, Ouzký, Špaček, Staněk a Novotný. Zapojením krkonošského muzea do Správy KRMAPu byla vytvořena Oblastní ornitologická sekce při této Správě. Jako kroužkovatelé vynikli zejména Alois Radda, Jindřich Vodička, Jan Staněk, Antonín Kolář, Karel Ouzký a Ladislav Hlavatý.

Do roku 1975 uskutečňuje ornitologická sekce KRMAPu právě pod vedením dr. Milese řadu odchytových akcí, které znamenaly nové formy týmové práce a to zejména s německým ornitologem Ing. Hubertem Webrem ze Seerahnu. Šlo o akci Baltic a za hlavní centrum odchytu bylo zvoleno hřebenové sedlo u Vosecké boudy. Kromě místních ornitologů se odchytu zúčastnila řada dalších a to zejména Jiří Prášil, Vladimír Vávra, dr. Kryštof Harant, Ing. Horák z Pardubic a mnozí další.

Oblastní ornitologická sekce při Správě KRMAPu vykonala ve výzkumu avifauny Krkonoš obrovský kus práce a to především díky jejímu vedoucímu, doktoru Petru Milesovi a nezbytvá, než jí do další práce přát hodně úspěchů.

Jako mladý ornitolog přišel do KRMAPu dr. Jiří Flousek, dobrý znalec čeledi konipasovitých, věnující se zejména kvantitativnímu výzkumu ornis Krkonoš. Je a jistě ještě bude velkou posilou a oporou dr. Milesovi v jeho práci. Ten ale ještě nepatří do historie.

Touto prací pokusil jsem se podat zevrubný přehled o historii - pokud se tak dá nazvat - ornitologického výzkumu východních Čech, zabírající zhruba dnešní východočeský kraj. Jsem si vědom

toho; že ani při nejlepší snaze podat ucelený obraz o této činnosti, není a nemůže ani být úplný. Ať mi prominou ti, které jsem byl neúmyslně, vynechal.

Adresa autora: JUDr. František Obhlídal,
Sezemická 1097
530 03 Pardubice